

Τὸ ἦθος τῆς συνοδικότητος

ΑΝΕΣΤΗ ΚΕΣΣΕΛΟΠΟΥΛΟΥ

Στὸν ἐνθρονησθῆριο λόγο τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος Ἱερωνύμου πρὶν ἐνάμισυ χρόνο περιόπου, ἀκούσαμε νὰ λέγονται μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ τὰ ἐξῆς: «Ἡ χάραξη τῆς πορείας τῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας, ἡ λήψη τῶν ἀποφάσεων, ἡ ἀντιμετώπιση τῶν προβλημάτων ποὺ κατὰ καιροὺς προκύπτουν καὶ ἡ ἀντιμετώπιση ὅλων τῶν ἄλλων ζητημάτων, γιὰ τὰ ὁποῖα ἔχει ἀρμοδιότητα ἡ Ἱεραρχία, ὀφείλουν νὰ εἶναι καρπὸς συνεργασίας τῶν μελῶν τῆς, οἱ ὁποῖοι συναποφασίζουν ἐν Ἀγίῳ Πνεύματι μετὰ ἦθος συνοδικό» (ἡ ὑπογράμμιση εἶναι δική μας). Ἐπίσης πιὸ κάτω τὸ κείμενο ἐπισημαίνει ὅτι «Ἀρχιεπίσκοπος ἔχει τὴν εὐθύνη νὰ μεριμνᾷ ὥστε τὸ συνοδικὸ πνεῦμα (πάλι ἡ ὑπογράμμιση εἶναι δική μας) νὰ διαποτίζει κάθε πτυχή τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ βίου καὶ νὰ καθορίζει τὸν τρόπο μετὰ τὸν ὁποῖο λειτουργοῦν ὅλες οἱ δομὲς τῆς ἐκκλησιαστικῆς πραγματικότητος»¹.

Ὡστόσο, στὴν πρώτη ἑκτακτὴ Σύνοδο τῆς Ἱεραρχίας ὁ ἴδιος διαπιστώνει ὅτι «τὸ ἔλλειμμα οὐσιαστικῆς συνοδικότητος, στὴν εὐρεῖα καὶ οὐσιαστικῆς τῆς διδασκασίας, κάνει ἐμφανεῖς τὶς συνέπειές του μετὰ φαινόμενα, τὰ ὁποῖα εἶναι ἤδη ὄρατὰ στὶς μέρες μας». Καὶ ἐνῶ καλεῖ τοὺς συνεπισκόπους του «νὰ ἀξιοποιήσουν ἔργω καὶ λόγῳ τὶς ἀγιασμένες δυνατότητες ποὺ προσφέρει καὶ ἐξασφαλίζει τὸ συνοδικὸ μας σύστημα», παράλληλα ὑπογραμμίζει ὅτι «τὸ ἐκκλησιαστικὸ ἦθος καὶ ἔθος δὲν ἐπιτρέπουν τὶς αὐτάρεσκου χαρακτῆρα αὐτοπροβολὲς καὶ ἐπιδείξεις προσωπικῶν ἐπιλογῶν ἐπὶ θεμάτων γιὰ τὰ ὁποῖα ἀπαιτεῖται μία συνοδικῶς ἐπεξεργασμένη καὶ θεολογικῶς τεκμηριωμένη ἀντιμετώπιση»².

Ἡ συνοδικότητα ἀποτελεῖ γιὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴ ζωὴ ταυτόχρονα τὸ μεγάλο ζητούμενο ἀλλὰ καὶ τὸ τρομακτικὸ ἔλλειμμα. Θὰ ἄξιζε καὶ θὰ ἀπαιτοῦσε ἴσως μιὰ ὀλόκληρη οἰκουμενικὴ σύνοδος νὰ ἀσχοληθεῖ μετὰ τὸ ζήτημα αὐτό,

1. Βλ. περ. *Ἐκκλησία*, ἔτος 85ο, τεύχ. 3, Ἀθῆναι 2008, σ. 201.

2. Βλ. *ὁ.π.*, τεύχ. 7, Ἀθῆναι 2008, σ. 490-491.

ἀφοῦ ἀποτελεῖ τὴ βασικότερη προϋπόθεση καὶ θέμα ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ γιὰ τὴν ἀληθινὴ ὑπαρξὴ τῆς Ἐκκλησίας. Ἰδιαίτερα στὴ σημερινὴ ἐποχὴ οἱ Ὁρθόδοξοι μοιάζουμε νὰ βολοδέρουμε καὶ νὰ ἀμφιταλαντευόμαστε ἀνάμεσα σὲ δύο μοντέλα. Ἀπὸ τὴ μία πλευρὰ εἶναι ἡ ἐκκλησιολογία τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν, πού προβάλλοντας τὸ πρωτεῖο τοῦ Πάπα ὑπερτονίζουν τὴν παγκόσμια Ἐκκλησία ἀποκλείοντας τὴν πληρότητα τῆς τοπικῆς, ἐνῶ ἀπὸ τὴν ἄλλη ἐκ διαμέτρου ἀντίθετη πλευρὰ βρῖσκεται ἡ πρακτικὴ τῶν Προτεσταντῶν, ὅπου ἐν ὀνόματι τῆς δημοκρατικότητος χάνεται ἡ μία Ἐκκλησία καὶ ὀδηγοῦμαστε σὲ μία ἀπλή κοινότητα θρησκευομένων ἀτόμων μὲ τόσες Ἐκκλησίες καὶ τόσα «Σώματα Χριστοῦ» ὅσοι εἶναι καὶ οἱ πιστοί.

Φοβᾶμαι ὅτι συχνὰ τὰ πράγματα δὲν φαίνονται νὰ εἶναι καλύτερα καὶ στὴν Ὁρθόδοξῃ Ἐκκλησίᾳ. Πέρα ἀπὸ τὸν ἀνεπαρκῆ τονισμό τῆς συνοδικότητος στὸ λόγο τῆς Ἐκκλησίας μας, δηλαδὴ στὴν κατήχηση καὶ τὸ κήρυγμά της, εἶναι ἡ μεγάλη σύγχυση καὶ ἡ ἀποστασιοποίησή της ἀπὸ τὴν ἐμπειρία τῆς παραδόσεώς μας πού σημαδεύει τὴν καθημερινὴ της πρακτικὴ. Σὲ τοπικὸ ἐπίπεδο δὲν εἶναι λίγοι οἱ Χριστιανοὶ πού «θρησκεύουν» ὡς ἄτομα καὶ ἐνεργοῦν μὲ βάση τὶς «ἀτομικὲς τους θεολογίες»³, ἐνῶ δὲ νοιώθουν τὴν ἀνάγκη οὔτε καὶ νὰ γνωρίζουν τὴ γνώμη τῶν ὑπολοίπων μελῶν τῆς Ἐκκλησίας.

Ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ κανένας δὲν μπορεῖ νὰ ἀρνηθεῖ ὅτι ὑπάρχουν ἐπίσκοποι καὶ ποιμένες πού ἀρέσκονται νὰ ἀποφασίζουν καὶ νὰ ἐνεργοῦν ἐρήμην τῶν ὑπολοίπων μελῶν τῆς Ἐκκλησίας. Ἄν αὐτὸ συμβαίνει συχνὰ σὲ τοπικὸ ἐπίπεδο Ἐκκλησιῶν, σὲ παγκόσμιο ἐπίπεδο παραθεωρεῖται σχεδὸν συστηματικὰ ἡ σημασία τῆς ἐνότητος καὶ τῆς συμπορεύσεως, δηλαδὴ τῆς συνοδικότητος τῆς ἀνὰ τὴν οἰκουμένη Ἐκκλησίας. Ὅπως σωστὰ ἔχει τονισθεῖ, αὐτὴ εἶναι ἡ αἰτία γιὰ τὴν ὁποία «ἡ Συνοδικότης ὡς ἐμπειρία τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας δὲν ἀσκεῖ σήμερα καμμία ἀπολύτως ἐπιρροὴ στὶς σύγχρονες κοινωνίες, τὶς λεγόμενες δημοκρατικὲς, καὶ στὸν τρόπο κατὰ τὸν ὁποῖο αὐτὲς ὀργανώνονται καὶ ὑπάρχουν. Τὰ σύγχρονα δημοκρατικὰ καθεστῶτα τελοῦν, ὡς πρὸς τὴν δομὴ καὶ ἀνάπτυξή τους, ὑπὸ τὴν ἐπίδραση τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς, ἢ ἀκόμα τῆς Προτεσταντικῆς Ἐκκλησιολογίας»⁴.

3. Γιὰ τὶς ἀτομικὲς ἢ ἰδιωτικὲς θεολογίες βλ. καὶ π. ΘΕΡΜΟΥ ΒΑΣ., *Ἐκ τῆς αὐλῆς ταύτης. Κείμενα ἐκκλησιαστικῆς κριτικῆς*, ἐκδ. Ἄρμος, Ἀθήνα 2001, σ. 181 κ.έ.

4. Ἐπισκόπου ΒΡΑΝΙΤΣΕΒΟΥ ΙΓΝΑΤΙΟΥ, «Ἡ Συνοδικότης τῆς Ἐκκλησίας», στὸ περ. *Σύναξη*, τεύχ. 76, Ἀθήνα 2000, σ. 16.

Ἡ ἀνάγκη τῆς συνοδικότητος τῆς Ἐκκλησίας ἀγγίζει κατεξοχὴν τὴ σχέση τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ μὲ τοὺς ποιμένες καὶ δὲν εἶναι ἀπλῶς θέμα τρόπου διοικήσεως τῶν πραγμάτων τῆς. Καὶ αὐτὴ ἡ ἀνάγκη δὲν περιορίζεται μόνο σὲ χῶρες καὶ λαούς, ὅπου ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ἀποτελεῖ τὴν ἐκ παραδόσεως ἐπικρατοῦσα Ἐκκλησία, ἀλλὰ ἐπεκτείνεται καὶ στὸ χῶρο τῆς διασπορᾶς. Γι' αὐτό, ἀν ἀπὸ τῆ μία μεριά θεμελιώδης προϋπόθεση γιὰ τὴν ὑπαρξὴ ἐκκλησιαστικῆς ἐνότητος εἶναι ἡ ἀναγνώριση μιᾶς ἐπισκοπῆς καὶ ἐνὸς ἐπισκόπου σὲ κάθε γεωγραφικὴ περιφέρεια, ὅμως ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ ἀρνηθεῖ ὅτι ὁ κίνδυνος μιᾶς βατικάνειας ἐρμηνείας, πού ὑπαγορεύει ἰσοπεδωτικὴ ἔξομοίωση τῶν πιστῶν, ἐλλοχεύει πάντοτε καὶ ἰδιαίτερα στὶς χῶρες τῆς ὀρθόδοξης διασπορᾶς.

Ἡ λέξις σύνοδος, πού ἀπαρτίζεται ἀπὸ τὴν πρόθεση σὺν καὶ τὸ οὐσιαστικὸ ὁδὸς καὶ ταυτίζεται ἱστορικὰ μὲ συνόδους ἱεραρχῶν, σημαίνει συνοδοιορία καὶ συμπόρευση κατ' οὐσίαν ὀλοκλήρου τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας. Πέρα ἀπὸ τίς ἱστορικὲς μαρτυρίες πού βουκινίζουν γιὰ συμμετοχὴ σὲ συνόδους ὄχι μόνο ἐπισκόπων ἀλλὰ καὶ πρεσβυτέρων, διακόνων καὶ λαϊκῶν⁵, μία σωστὴ ἔκφραση τοῦ συνοδικοῦ ἤθους προϋποθέτει συμμετοχὴ στὰ πράγματα τῆς Ἐκκλησίας ὅλων τῶν μελῶν τῆς. Ἐτσι ἡ λέξις σύνοδος ἐκφράζει σὲ τελευταία ἀνάλυση τὸ πνεῦμα, τὸ ἦθος καὶ τὸ βίωμα τῆς Ἐκκλησίας, ὅταν παραμένει στὴν ἀλήθεια τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τὴ γνησιότητα τῆς πνευματικῆς ζωῆς. Γιατὶ ἡ Ἐκκλησία σὲ ὅλες τίς ἐκδηλώσεις τῆς, στὴ λατρεία, τὴν ὁμολογία τῆς πίστεως, στὴν ποιμαντικὴ καὶ τὴν ἱεραποστολὴ λειτουργεῖ συνοδικὰ ὡς κοινοτικὴ συμπόρευση καὶ συνοδοιορία καὶ ὄχι ὡς ἀτομικὴ ιδιότητα καὶ ἰδιορρηθμία.

Στὴν πρώτη Ἐκκλησία καὶ στὰ ἀμέσως κατοπινὰ τῆς χρόνια λειτουργοῦσε ὡς ἐκκλησιαστικὸς θεσμὸς τὸ *συμβούλιο τῶν πρεσβυτέρων*, πού ἀποτελοῦσε τὸ ἀπαραίτητο ὄργανο, γιὰ νὰ λειτουργεῖ καὶ νὰ ποιμαίνει συνοδικὰ καὶ ἐκκλησιαστικὰ τὴν πόλη καὶ τὴν ἐπαρχία τοῦ ὁ ἐπίσκοπος. Ἐκεῖ ὁ κάθε ἱερέας κατέθετε πρωτογενῶς τὰ προβλήματα ἀλλὰ καὶ τὰ ἐρωτήματα, τίς ἀγωνίες καὶ τοὺς προβληματισμοὺς τοῦ ποιμνίου του. Στὴ συνέχεια ὁ ἐπίσκοπος τὰ διαβίβαζε στὴν τοπικὴ σύνοδο, ἐνῶ ὁ πρῶτος καὶ πρόεδρος τῆς τοπικῆς τὰ προχωροῦσε σὲ οἰκουμενικὸ ἐπίπεδο, ὅταν μάλιστα διέθεταν καθολικότερο ἐνδιαφέρον καὶ εὐρύτερη σπουδαιότητα. Ἐτσι, ἡ φωνὴ καὶ ἡ ἀγωνία τῶν ἀπλῶν ἀνθρώπων καὶ

5. Βλ. σχετικὰ τὴ μελέτη τοῦ π. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ ΚΩΝΣΤ., «Τὸ Αὐτοδιοίκητο τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τοὺς ἁγίους Πατέρες», στὸ περ. *Σύναξη*, τεύχ. 23, Ἀθήνα 1987, σ. 31 κ.έ.

τῆς βάσης ἔφθανε στήν κορυφή τῆς πυραμίδας, ἀπασχολοῦσε τὸ εὐρύτερο σῶμα τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἀποτελοῦσε ἀντικείμενο τῆς προσοχῆς του.

Δὲν θὰ ἦταν ὑπερβολὴ ἂν λέγαμε ὅτι καὶ σήμερα ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ἀπὸ πλευρᾶς δομῶν καὶ θεσμῶν διαθέτει ἀνάλογα ὄργανα σὲ σχέση μετὰ τὸ παρελθόν. Ἐξέλιξη γιὰ παράδειγμα τοῦ συμβουλίου τῶν πρεσβυτέρων ἐκείνης τῆς ἐποχῆς θὰ μπορούσαν νὰ θεωρηθοῦν οἱ διάφορες ἱερατικὲς συνάξεις, πὺν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον λειτουργοῦν σήμερα σὲ ὅλες σχεδὸν τίς μητροπόλεις. Σὲ κάποιες περιπτώσεις μάλιστα διευρύνονται σὲ συνάξεις κληρικολαϊκῆς, ὅπου συμμετέχει καὶ ἓνας ἱκανὸς ἀριθμὸς λαϊκῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας. Παράλληλα στίς κατὰ τόπους Ἐκκλησίες συγκαλοῦνται οἱ ἐπίσκοποι σὲ διαρκεῖς ἢ ἐνδημοῦσες συνόδους ἀλλὰ καὶ σὲ συνόδους ὅλης τῆς ἱεραρχίας, ἐνῶ κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια, ἀπὸ τὸ 1992 καὶ ἐντεῦθεν, μετὰ πρωτοβουλία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου συνήλθαν σὲ ἀλλεπάλληλες κατὰ καιροὺς Συνάξεις οἱ Προκαθημένοι τῶν κατὰ τόπους Πατριαρχείων καὶ τῶν λοιπῶν Αὐτοκεφάλων καὶ Αὐτονόμων Ἐκκλησιῶν.

Ὅστόσο, ἐνῶ θεσμικὰ λίγο ἢ πολὺ ὑπάρχουν οἱ ἀσφαλιστικὲς δικλίδες γιὰ νὰ διαφυλάξουν τὸ συνοδικὸ πολίτευμα τῆς Ἐκκλησίας, δὲν εἶναι σπάνιες οἱ περιπτώσεις, κατὰ τίς ὁποῖες ἐντοπίζεται καὶ ἐπισημαίνεται ἔλλειμμα συνοδικότητας καὶ ἀπόκλιση ἀπὸ τὸ ἦθος τῆς. Καὶ βέβαια τὰ συμπτώματα αὐτὰ δὲν περιορίζονται μόνο στίς ὑπερβάσεις καθήκοντος, τίς καταδολιεύσεις ἢ τὴν αὐταρχικότητα καὶ τὴν ἐξουσιαστικότητα πὺν μπορεί κατὰ καιροὺς νὰ ἐμφανίζεται στὴ συμπεριφορὰ κάποιου πατριάρχη ἢ ἀρχιεπισκόπου, ἢ συνοδικοῦ προέδρου, ὅταν ἀγνοεῖ ἢ ὑπερβαίνει τὴ «συνοδικὴ διαγνώμη» καὶ ἐνεργεῖ ἀποκλειστικὰ μετὰ τὴ δική του ἀτομικὴ λογική.

Ἡ πραγματικότητα τῆς ἀνυπαρξίας ἢ τοῦ ἐλλείμματος συνοδικοῦ ἦθους ἐντοπίζεται στὸν ἀποκλεισμὸ ἢ καὶ τὴν ἄγνοια γιὰ τὰ οὐσιώδη πράγματα τῆς Ἐκκλησίας τῶν ὑπολοίπων μελῶν, δηλαδὴ τῶν πρεσβυτέρων, τῶν διακόνων ἀλλὰ καὶ τῶν λαϊκῶν. Στὸ σημεῖο αὐτὸ εἶναι ἀνάγκη νὰ σημειωθεῖ ὅτι ὁ ἐπίσκοπος εἶχε καὶ ἔχει λόγος στὴ σύνοδος μόνο ὡς ἐκπρόσωπος καὶ φορέας τῆς γνώμης καὶ τοῦ μηνύματος τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ ποιμνίου στὸ ὁποῖο προΐσταται καὶ στὸ ὁποῖο ἀνήκει. Αὐτὸ ἐξηγεῖ τὸ γιατί μετὰ βάση τοὺς ἱεροὺς κανόνες ἀποκλείονται ἀπὸ τὴ συμμετοχὴ στὴ σύνοδος οἱ μὴ ἐπαρχιοῦχοι καὶ οἱ σχολάζοντες ἀρχιερεῖς. Ἀλλὰ καὶ ἡ παρουσία τῶν ἐπαρχιούχων ἐπισκόπων στὴ σύνοδος δὲν μπορεί νὰ καρπογονήσει, ὅταν κουβαλάει καὶ προβάλλει τὴν αὐθεντία καὶ τὴ «θεοπνευστία» τῆς ἐξουσιαστικότητας, ἀρνούμενη νὰ ἀφουγκρασθεῖ ποιμαντικὰ καὶ νὰ διακονήσει κενωτικὰ καὶ σὲ αὐτὸ τὸ χῶρος τὸ λαὸ τοῦ Θεοῦ. Ὅπως

προσφυῶς ἔχει τονισθεῖ, καὶ αὐτὴ ἡ στάσις «δὲν λύνει τὸ πρόβλημα, τὸ ὁποῖο συνοψίζεται ἐν τέλει στὴν κυριαρχία τῆς ἀπρόσωπης -μονοπρόσωπης ἢ πολυπρόσωπης δὲν ἔχει σημασία- θεσιμοποίησης καὶ τῆς ἐξουσιαστικότητας, πού ὡς τρίτη πραγματικότητα ἀνάμεσα στὸ ἐκκλησιαστικὸ σῶμα καὶ τὴν ἀλήθεια παραμερίζουν τὴν πνευματολογία καὶ κάνουν τὴν ἀγάπη αὐτοῦ τοῦ σώματος, τὴ σύναξη τῆς ἀγίας εὐαισθησίας, νὰ ἀσφυκτιᾷ»⁶.

Τὸ ἥθος τῆς συνοδικότητος εἶναι ἥθος μιᾶς ἐπ' ἐλευθερία ἀποδοχῆς τῆς ἐτερότητας καὶ τῆς διαφορετικότητος. Αὐτὸ κατ' ἀρχὴν ὑπαγορεύεται ἀπὸ τὴν ἴδια τὴ δομὴ τῆς Ἐκκλησίας, πού ἔχει ὄχι μόνο κληρικούς –καὶ μάλιστα διαφορετικῶν βαθμίδων– ἀλλὰ καὶ λαϊκούς, πού διαθέτει ὄχι μόνο ποιμένες ἀλλὰ καὶ ποιμαινόμενους. Πέρα ὅμως ἀπὸ τὴ διάκριση τῶν λειτουργημάτων καὶ διακονημάτων, ὑπάρχει καὶ διαφορὰ χαρακτήρων καὶ συμπεριφορῶν, καθόλου εὐκαταφρόνητη στὴν ἐπικοινωνία καὶ τὴ σχέση τῶν ἀνθρώπων. Αὐτὴ ἡ διαφορὰ μπορεῖ νὰ λειτουργήσει ὡς δυνατότητα ἀληθινῆς κοινωνίας καὶ σχέσης, ὅταν ἔχει ὡς ὑπόβαθρο τὴ θεολογία τῆς Ἐκκλησίας μας, ἀλλὰ μπορεῖ ταυτόχρονα νὰ ὀδηγήσει ἀκόμη καὶ στὸ σχίσμα, ὅταν ἀγνοήσει τὴ θεολογία καὶ ἐκτροχιασθεῖ ἀπὸ τὸ χριστιανικὸ ἥθος. Τέτοια προβλήματα δὲν εἶναι, δυστυχῶς, ἄγνωστα στὴν ἐποχὴ μας, ὅπου ἡ διαίρεση καὶ ἡ ἀδυναμία κοινωνίας φτάνει μέχρι τὸ σχίσμα. Οἱ παλαιομερολογῖτες μὲ τὶς ἐπιμέρους ὁκτώ ἢ ἑννιά παρατάξεις στὴν Ἑλλάδα, οἱ παλαιόπιστοι στὴ Ρωσία, οἱ τρεῖς ὀρθόδοξες ἱεραρχίες τῆς Οὐκρανίας, ἡ μέχρι πρότινος ὑπερόριος Ρωσικὴ Ἐκκλησία κ.λπ. ἀποτελοῦν ἀπτὰ παραδείγματα πού ἐπιβεβαιώνουν τοῦ λόγου τὸ ἀσφαλές.

Τὶς περισσότερες φορὲς προσπαθοῦμε νὰ ἐπιλύσουμε τὰ προβλήματα αὐτὰ εἴτε ἐρήμην τῆς θεολογίας εἴτε ξεκινώντας ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν προβληματικὴ τους. Γι' αὐτὸ ὁ φαῦλος κύκλος πού δημιουργεῖται, τὸ μόνο πού ἐπιτυγχάνει εἶναι νὰ τὰ ἀναπαράγει καὶ νὰ δημιουργεῖ καινούργια ἀδιέξοδα. Τὸ πρόβλημα τῆς διασπορᾶς καὶ τῶν πολλῶν «δικαιοδοσιῶν» στὸν ἴδιο τόπο, γιὰ παράδειγμα, πού τόσο βασανίζει τὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία σήμερα καὶ στὴν οὐσία του ὀφείλεται ὄχι τόσο στὴν καινούργια ἀνακατάταξη τοῦ χώρου ὅσο στὴν ἔκπτωση καὶ τὸν ἐκφυλισμὸ τῶν τοπικῶν Ἐκκλησιῶν σὲ ἐθνικὲς Ἐκκλησίες, ὅπου προσπαθοῦμε νὰ τὸ ἐπιλύσουμε μὲ βάση τὶς ἐθνότητες. Ἐκεῖνο ὅμως πού πεισματικὰ

6. ΣΤΑΜΟΥΛΗ ΧΡΥΣ., *Ἔρως καὶ θάνατος*, ἔκδ. Ἀκρίτας, Ἀθήνα 2009, σ. 227. Γιὰ τὴν ἐνότητα καὶ τὸ ἀλάθητο τῆς Ἐκκλησίας βλ. ἐπίσης WARE ΚΑΛΛΙΣΤΟΥ (νῦν Μητροπ. Διοκλείας), *Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία*, μετ. Ἰωσήφ Ροηλίδης, ἔκδ. Ἀκρίτας, Ἀθήνα 1996, σ. 388 κ.έ.

δὲν θέλουμε νὰ κατανοήσουμε εἶναι ὅτι οἱ ἐθνότητες, σὰν πεπερασμένες καὶ κτιστὲς πραγματικότητες ποὺ εἶναι, διαιροῦν. Μόνο ἡ ἀγάπη καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ μποροῦν νὰ ἐνώσουν⁷.

Ἡ Ἐκκλησία εἶναι –ἢ καλύτερα διαρκῶς γίνεται– ὁ λαὸς τοῦ Θεοῦ. Εἶναι οἱ ἄνθρωποι «οἱ ποτε οὐ λαὸς, νῦν δὲ λαὸς Θεοῦ, οἱ οὐκ ἠλεημένοι, νῦν δὲ ἐλεηθέντες»⁸. Εἶναι ὁ λαὸς τοῦ ζωντανοῦ Θεοῦ, ὅπως ὁ Ἰδιος εἶπε: Θὰ κατοικήσω ἀνάμεσά τους καὶ θὰ πορεύομαι μαζί τους. Θὰ εἶμαι Θεὸς τους καὶ αὐτοὶ θὰ εἶναι λαὸς μου⁹. Αὐτὲς οἱ βιβλικὲς ἐπισημάνσεις δίνουν τὸ στίγμα τῆς ζωῆς τῶν πρώτων Χριστιανῶν, τῶν ὁποίων «ἦν ἡ καρδιά καὶ ἡ ψυχὴ μία»¹⁰, ἀλλὰ καὶ προσδιορίζουν τὸ κοινοτικὸ ἦθος τῆς πρώτης Ἐκκλησίας. Φανερόνουν ὅτι ἡ συνοδικότητα προϋποθέτει τὴ σύναξη, τὸ μάζεμα, τὴ συγκέντρωση ἐπὶ τῷ αὐτῷ καὶ τὴν ἐνότητα, ἐνῶ δὲν εὐδοκιμεῖ ἐκεῖ ὅπου ἐπικρατεῖ ὁ χωρισμός, ἡ διάσπαση καὶ ἡ διαίρεση.

Ἡ παράμετρος αὐτῆ τοῦ συνοδικοῦ ἦθους ἐρμηνεύει τὴν καθιέρωση τῆς ἔννοιας τῆς sobornost ἀπὸ τοὺς Σλαβόφιλους τοῦ 19ου αἰῶνα καὶ ἐντεῦθεν. Ἡ ἔννοια αὐτὴ ἦρθε νὰ ἀντικαταστήσει ἀρχικὰ τὸν ὄρο «καφολιτσέσκαϊα». Ἀπὸ τὸ ἐπίθετο «σομπόρναϊα», ποὺ σημαίνει «συμμαζεμένος», «συγκεντρωμένος» ὡς προερχόμενο ἀπὸ τὸ οὐσιαστικὸ «σομπόρ» («συγκέντρωση») καὶ εἶχε ἀρχίσει σταδιακὰ ἀπὸ τὸν 14ο αἰῶνα νὰ ἀντικαθιστᾷ τὸ «καφολιτσέσκαϊα» («καθολικὴ») τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως, ὁ Ρῶσος διανοητὴς Ἀλέξης Χομακῶφ δημιούργησε τὸ νεολογισμό «σομπορνόστ», προβάλλοντάς τον ὡς ἔννοια ποὺ ξεπερνᾷ τὴν τυπικὴ σύγκληση τῶν συνόδων καὶ ἐκφράζει τὴ συνοδικότητα καὶ «συμφωνικότητα» τῆς Ἐκκλησίας ἀλλὰ καὶ τὴν ἐνότητα στὴν πολλαπλότητα. Παρὰ τίς ἐπιφυλάξεις ποὺ μπορεῖ νὰ ἔχει κανεὶς ἀπέναντι στὶς ἐκκλησιολογικὲς προεκτάσεις τῆς ἔννοιας τῆς sobornost καὶ τὴν κριτικὴ ποὺ δέχθηκε ἀπὸ κορυφαίους ὀρθόδοξους θεολόγους, σωστὰ ἔχει ὑπογραμμισθεῖ ὅτι «ὁ ἰδιοφυὴς αὐτὸς διανοούμενος ἔκανε φανερὴ, ἔστω καὶ μὲ μονομερῆ τρόπο, μιὰ βαθιὰ ἀλήθεια τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς, πράγμα ποὺ ἐξηγεῖ τὸ ὅτι ἡ διδασκαλία αὐτὴ, χωρὶς ποτὲ νὰ υἱοθετηθεῖ ἐπίσημα, εἶχε τεράστια ἐπίδραση στὴ χριστια-

7. Γιὰ τὰ προβλήματα αὐτὰ βλ. ἐπίσης καὶ ΝΕΛΛΑ ΠΑΝ., *Ζῶον Θεούμενον*, ἐκδ. Ἐποπτεία, Ἀθήνα 1979, σ. 114 καὶ 293-294.

8. *Α΄ Πέτρο*, 2,10.

9. Βλ. *Β΄ Κορ.* 6,16.

10. *Πράξ.* 4,32.

νική σκέψη»¹¹. Ἄλλωστε ἐὰν ἡ ἐκκλησιαστικὴ καθολικότητα εἶναι ἀδιάστατη ἀπὸ τὴν ἐνότητα, δὲν θὰ ἦταν δυνατὸ νὰ μὴν ἔχει ἀποτέλεσμα στὴν ἴδια τὴ φύση καὶ τὴν ποιότητα αὐτῆς τῆς ἐνότητας. Ὅπως ὑπογραμμίζει ὁ μεγάλος θεολόγος τοῦ προηγούμενου αἰῶνα, ὁ π. Γεώργιος Φλωρόφσκι, «ὁ σκοπὸς καὶ τὸ κριτήριον αὐτῆς τῆς καθολικῆς ἐνότητας βρίσκεται στὸ νὰ εἶναι τοῦ πλήθους τῶν πιστευσάντων ἡ καρδιά καὶ ἡ ψυχὴ μία ὅπως συνέβαινε μὲ τὴν ἀρτιγέννητη κοινότητα τῶν Ἱεροσολύμων. Διαφορετικὰ ἡ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας συρρικνώνεται»¹².

Τὸ ἦθος τῆς συνοδικότητος προϋποθέτει ἐλευθερία καὶ σαφῶς βρίσκεται μακριὰ ἀπὸ συμβατικότητες, καταναγκασμούς, παζάρια καὶ συναλλαγές, ἐξεύρεση ψήφων καὶ ἄγρια «κουκιῶν», ξεπλήρωμα καὶ ἀνταπόδοση ὑποχρεώσεων, στημένες πλειοψηφίες καὶ ἄλλα παρόμοια. Ἡ συνοδικότητα εἶναι καὶ ἀποβαίνει σὲ τελευταία ἀνάλυση χαρισματικὴ κατάσταση γιὰ τὴν Ἐκκλησία καὶ ἀληθινὴ εὐεργεσία γιὰ τὸν κάθε Χριστιανό, ὅταν γίνεи συνείδηση ὅτι ἡ ἐλευθερία ποὺ παρέχει εἶναι νὰ ζεῖ στὸν Θεὸ καὶ ὁ Θεὸς σ' αὐτόν. Γιὰ τὸν ἄπιστο ἐλευθερία σημαίνει τὴν ἱκανοποίηση τοῦ ἐγωϊσμοῦ, τῆς ἰδιοτελείας καὶ τοῦ ἐγωκεντρισμοῦ. Ἐκεῖνος νοιώθει ἐλεύθερος καλλιεργώντας τὸ «ἴδιον θέλημα», «κάνοντας ὅ,τι θέλει». Ὅμως γιὰ τὸν πιστὸ ἡ ἐλευθερία τοποθετεῖται στὴν ἀγάπη καὶ τὸν Θεό. Οἱ χριστιανοὶ μποροῦν νὰ συμπορεύονται, νὰ συνοδοῦν καὶ νὰ ἐκφράζονται συνοδικὰ ἐλεύθεροι, ὅταν ζοῦν τὴν ἐλευθερία τοῦ Θεοῦ καὶ κάνουν ὅ,τι θέλει ὁ Θεός.

Ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ μαζὶ μὲ τὴν ἐλευθερία ἡ συνοδικότητα προϋποθέτει καὶ ὑπακοή. Αὐτὸ ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται παράδοξο καὶ ἀντιφατικὸ, ὅμως ἀποτελεῖ ἄθλημα μέγα καὶ ἀληθινὴ φανέρωση ἐκκλησιαστικοῦ ἦθους καὶ φρονήματος. Ἐδῶ δὲν πρέπει νὰ ἀποκρύψουμε τίς παραχαράξεις ἢ τίς παρερμηνεῖες μέσα ἀπὸ τίς ὁποῖες κατὰ καιροὺς ἡ ὑπακοὴ προβλήθηκε καὶ βιώθηκε σὲ ὀρισμένους ἐκκλησιαστικοὺς κύκλους, ἢ νὰ παραθεωρήσουμε τὴν πρόδηλὴ ἢ ὑφέρπουσα σύγχυση ποὺ ὑπάρχει –ἀκόμη πολλὰ φορὲς καὶ σὲ ἐπίπεδο ἱεραρχῶν– ἀνάμεσα στὴν ὑπακοὴ καὶ τὴν πειθαρχία¹³, μῆτε καὶ νὰ παραβλέψουμε τὸ πόσο παρέλειψε ἡ ποιμαντικὴ τῆς Ἐκκλησίας νὰ διδάξει τὴν ὑπακοὴ ὡς

11. ΣΤΑΥΡΟΥ ΜΙΧΑΗΛ STAUROU MICHEL, «Ἰχνογράφημα ὀρθοδόξου θεολογίας τῆς συνοδικότητος», μετ. Ἰ. Κ. Παπαδόπουλος, στὸ περ. *Σύναξη*, τεῦχ. 91, σ. 37-38.

12. *Τὸ σῶμα τοῦ ζῶντος Χριστοῦ*, ἐκδ. Ἄρμος, Ἀθήνα 1999, σ. 55-56.

13. Γιὰ τὴν σχέση ὑπακοῆς καὶ πειθαρχίας βλ. Ἄρχιμ. ΣΩΦΡΟΝΙΟΥ, *Ἀσκήσις καὶ θεωρία*, Ἔσσεξ Ἀγγλίας 1996, σ. 53.

χρέος τῆς ἀληθινῆς ἐλευθερίας¹⁴. Ὁμως ὁ ἀπόστολος Πέτρος, πού ὡς συμπρεσβύτερος παρακαλεῖ τοὺς πρεσβυτέρους τῆς Ἐκκλησίας νὰ ποιμαίνουν τὸ ποίμνιο τοῦ Θεοῦ «ἐπισκοποῦντες μὴ ἀναγκαστικῶς, ἀλλ' ἐκουσίως»¹⁵, ἀλλὰ καὶ ἡ πατερικὴ ἐμπειρία, πού ὑπογραμμίζει ὅτι «βουλομένων, οὐ τυραννουμένων (ἐστι) τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον»¹⁶ προσδιορίζουν μὲ σαφήνεια τὴ θέση τῆς ἐπ' ἐλευθερία ὑπακοῆς¹⁷, πού ἀπεργάζεται στὴ συνέχεια καὶ τὴ γνήσια συνοδικότητα στὴν Ἐκκλησία.

Στὶς ἐκκλησιαστικὲς ἀκολουθίες καὶ τὰ μυστήρια ἀκοῦμε τακτικὰ τὶς φράσεις: «Βαπτίζεται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ...» ἢ «χρίεται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ...» ἢ «μεταλαμβάνει ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ...», πού κάνουν κάποιους-συνήθως ἀπόμακρους καὶ ἀμήτους- σ' αὐτὰ νὰ διερωτῶνται πόσο ἐλεύθερος παραμένει ὁ ἄνθρωπος στὴν Ἐκκλησία. Ὡστόσο λησιμονεῖται στὴν περίπτωση αὐτὴ ὅτι μόνο ἂν κάποιος γίνεαι δοῦλος Χριστοῦ, μπορεῖ νὰ ὑπάρξει καὶ ὡς ἀπελεύθερος Χριστοῦ¹⁸. Ὅταν ὁ ἄνθρωπος θελήσει νὰ γίνεαι δοῦλος καὶ ὑπῆκοος στὸν Χριστό, τότε Ἐκεῖνος τὸν κάνει φίλο του εἰσάγοντάς τον στὴ βασιλεία Του. Τότε ἐφαρμόζεται τὸ «ὕμεῖς φίλοι μου ἐστέ... οὐκέτι ὑμᾶς λέγω δούλους»¹⁹. Σωστὰ λοιπὸν ἔχει ἐπισημανθεῖ ὅτι «προϋπόθεση γιὰ τὴν ἀνάπτυξη ἀληθινῆς ὑπακοῆς εἶναι ἡ ἐλευθερία. Χωρὶς αὐτὴν ἡ ὑπακοὴ εἶναι δουλεία. Ἀλλὰ καὶ χωρὶς τὴν ὑπακοὴ ἡ ἐλευθερία εἶναι ἀσυναρτησία· εἶναι ὑποταγὴ στὸ ἀτομικὸ θέλημα, πού διαορίζει τὴν ἀνθρώπινη φύση»²⁰.

Ὅταν ἀναφερόμαστε στὸ ἔλλειμμα τοῦ ἥθους τῆς συνοδικότητος, δὲν μποροῦμε νὰ μὴν σταθοῦμε σὲ δύο βασικὲς αἰτίες πού τὸ προκαλοῦν. Ἡ πρώτη ἔχει νὰ κάνει μὲ τὴ θέση τῶν λαϊκῶν μέσα στὴν Ἐκκλησία. «Λαϊκός» εἶναι ἐκεῖνος πού ἀνήκει στὸ «λαὸ τοῦ Θεοῦ», δηλαδὴ στὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, πού περιλαμβάνει κληρικούς καὶ λαϊκούς. Ἐπομένως, ὅλοι οἱ χριστιανοὶ σὲ τελευταία ἀνάλυση εἶναι «λαϊκοί» ὡς ἀνήκοντες στὸ λαὸ τοῦ Θεοῦ. Οἱ λαϊκοὶ δὲν εἶναι τμῆμα τῆς Ἐκκλησίας καὶ μάλιστα τὸ κατώτερο –ὅπως δυστυχῶς τὶς περισσό-

14. Βλ. ΚΕΣΕΛΟΠΟΥΛΟΥ ΑΝ., *Προτάσεις Ποιμαντικῆς Θεολογίας*, ἐκδ. Π. Πουναρά, Θεσσαλονίκη 2009², σ. 34 κ.έ.

15. Α' Πέτρ. 5,2.

16. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ, *Λόγος* 12,5, PG 35, 849B καὶ *Λόγος* 22, 1 PG 35, 1132A.

17. Βλ. *Γαλ.* 5,13.

18. Βλ. Α' Κορ. 7,22.

19. *Ἰω.* 15,14.

20. ΜΑΝΤΖΑΡΙΔΗ Γ., *Χριστιανικὴ Ἠθικὴ* II, ἐκδ. Π. Πουναρά, Θεσσαλονίκη 2003⁵, σ. 203.

τερες φορές ἐκλαμβάνεται– ἀλλὰ εἶναι ὁλόκληρη ἡ Ἐκκλησία. Ἄλλωστε, ἐνῶ παραμένει ἀδιαμφισβήτητη ἡ ἰδιαίτερη θέση τοῦ ἐπισκόπου καὶ τῶν πρεσβυτέρων στὴ συνοδικὴ δομὴ καὶ τὸ πολίτευμα τῆς Ἐκκλησίας, οὐδεὶς δύναται νὰ ἰσχυρισθεῖ ὅτι ἀποτελοῦν ἓνα ἄλλο ξεχωριστὸ τμῆμα, ἔξω ἀπὸ τὴ συμπόρευση καὶ τὴ συνοδοιπορία τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ. Πολὺ εὐστοχα ἔχει ἐπισημανθεῖ ὅτι «ὄλοι (ἐπίσκοπος, πρεσβύτεροι, διάκονοι καὶ ὁ πιστὸς λαὸς τοῦ Θεοῦ) συνοδεύουν καὶ συμπορεύονται πρὸς τὴ Βασιλεία ἀκολουθοῦντες τὸν Χριστόν. Ὁ ἐπίσκοπος καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἔχουν τὸ χάρισμα νὰ προηγῶνται τῆς συνοδείας καὶ νὰ δεικνύουν τὴν ἐνότητα τοῦ ποιμνίου των»²¹.

Γενικότερα στὴν πατερικὴ καὶ κανονικὴ παράδοση δὲν ὑπάρχει «ταξικὸς διαχωρισμὸς ἀνάμεσα σὲ κληρικοὺς καὶ λαϊκοὺς, ἀφοῦ ὄλοι εἶναι μέλη τοῦ ἴδιου σώματος, τῆς Ἐκκλησίας. Ἀκόμα καὶ ἡ διάκριση τῶν πιστῶν σὲ «πρόβατα καὶ ποιμένες», εἶναι ἐντελῶς συμβατικὴ καὶ «ἀνθρωπίνη», ἀφοῦ μπροστὰ στὸν Χριστὸ ὄλοι εἴμαστε πρόβατα. «Πρόβατα καὶ ποιμένες πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην εἰσὶ διαίρεσιν, πρὸς δὲ τὸν Χριστὸν πάντες πρόβατα· καὶ γὰρ οἱ ποιμαίνοντες καὶ οἱ ποιμαινόμενοι ὑφ' ἑνός, τοῦ ἄνω ποιμένος, ποιμαίνονται»²². Ἡ ἐνότητα τοῦ σώματος δὲν ἐπιτρέπει κοσμικὰς διαφοροποιήσεις σὲ ἄρχοντες καὶ ἀρχομένους. «Οὐκ ἀρχόντων ταῦτός ἐστιν ἐνταῦθα (δηλαδὴ στὴν Ἐκκλησίᾳ), οὐδὲ ἀρχομένων δουλοπρέπεια, ἀλλ' ἀρχὴ πνευματικὴ, τούτῳ μάλιστα πλεονεκτοῦσα, τῷ τὰς τιμὰς πλείους ἀναζητεῖν»²³. Ὅπως σωστὰ ἔχει παρατηρηθεῖ, οἱ λαϊκοὶ «ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ κοινοῦ βαπτίσματος εἶναι ἰσότημα μέλη τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ μετὰ τῶν κληρικῶν, κεκλημένοι πάντες εἰς διακονίαν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἐν διαφόρῳ βαθμῷ καὶ τόπῳ καὶ διακονήματι ἕκαστος»²⁴.

Αὐτὴ ἡ βασικὴ ἐκκλησιολογικὴ ἀλήθεια ὅτι ἡ διαφοροποίηση τῶν διακονιῶν καὶ λειτουργημάτων στὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας καθόλου δὲν ἐμποδίζει τὴν ἀξιολογικὴ ἰσοτιμία ὄλων τῶν μελῶν μπροστὰ στὴν κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας, ποὺ εἶναι ὁ Χριστός, καὶ ὅτι ὄλοι, κληρικοὶ καὶ λαϊκοί, μποροῦν νὰ ζοῦν ἁρμονικὰ μὲ ποικιλία διακονημάτων μέσα στὴν Ἐκκλησίᾳ συστοιχεῖται πλήρως μὲ τοὺς λόγους τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ποὺ γράφει: «Καθάπερ γὰρ ἐν ἐνὶ σώματι

21. Ἄρχιμ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ, Καθηγ. Ἱ. Μονῆς Ὁσίου Γρηγορίου, *Θέματα Ἐκκλησιολογίας καὶ Ποιμαντικῆς*, ἐκδ. «Ὁρθόδοξος Κυψέλη», Θεσσαλονίκη 1975, σ. 19.

22. ἸΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, *Ὁμιλία εἰς τὴν Ἀνάληψιν τοῦ Χριστοῦ* 12, PG 52,784D.

23. Τοῦ ἴδιου, *Ὁμιλία εἰς Β' Κορινθίους* 5, PG 61, 427D-428A.

24. ΚΑΡΜΠΗ Ι., *Ἡ θέσις καὶ ἡ διακονία τῶν Λαϊκῶν ἐν τῇ Ὁρθόδοξῳ Ἐκκλησίᾳ*, ἐν Ἀθήναις 1976, σ. 36.

τι μέλη πολλά ἔχομεν, τὰ δὲ μέλη πάντα οὐ τὴν αὐτὴν ἔχει πρᾶξιν, οὕτως οἱ πολλοὶ ἐν σῶμα ἔσμεν ἐν Χριστῷ, ὁ δὲ καθ' εἷς ἀλλήλων μέλη»²⁵. Ἡ ἱερωσύνη εἶναι χάρισμα, πού ἐνεργοποιεῖται σὲ συγκεκριμένο λειτουργήμα. Οἱ κληρικοί λαμβάνουν τὸ χάρισμα καὶ τὴν ἀποστολὴ νά «συνάγουν τὸν λαόν»²⁶, ὄχι γιατί ἔχουν δική τους ἱερωσύνη, ἀλλὰ γιατί λειτουργοῦν στὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας τὴν «ιερατείαν» τοῦ Χριστοῦ²⁷.

Ὅμως, ἐνῶ τὸ χάρισμα καὶ τὸ λειτουργήμα αὐτὸ εἶναι θεμελιώδεις, γιὰ τὴν ὑπόσταση τῆς Ἐκκλησίας, δὲν ἀποκλείει ἄλλα χαρίσματα καὶ χαρισματικούς φορεῖς μεταξὺ τῶν λαϊκῶν²⁸. Σὲ κείμενα πού ἀνάγονται στὸν πρῶτιμο Χριστιανισμό, κατατίθεται μαρτυρία γιὰ δυνατότητα καὶ τρόπο συνυπάρξεως, συμπορεύσεως καὶ συλλειτουργίας ὄλων τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας: «Τῷ γὰρ ἀρχιερεῖ ἰδία λειτουργία δεδομένη εἰσὶν καὶ τοῖς ἱερεῦσιν ἴδιος ὁ τόπος προστέτακται καὶ λευΐταις ἰδία διακονία ἐπίκεινται· ὁ λαϊκὸς ἄνθρωπος τοῖς λαϊκοῖς προστάγμασιν δέδεται. Ἐκαστος ἡμῶν, ἀδελφοί, ἐν τῷ ἰδίῳ τάγματι εὐχαριστείτω Θεῷ ἐν ἀγαθῇ συνειδήσει ὑπάρχων, μὴ παρεκβαίνων τὸν ὠρισμένον τῆς λειτουργίας αὐτοῦ κανόνα, ἐν σεμνότητι»²⁹.

Ὁ 8ος κανόνας τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, πού θέτει τὴν προϋπόθεση τοῦ ἐνὸς ἐπίσκοπου στὴν κάθε γεωγραφικὴ περιοχὴ, σαφέστατα ἐννοεῖ τὸν ἐπίσκοπο πατέρα, πού γνωρίζει καὶ ἔχει πατρικὴ σχέση μὲ τὰ παιδιά του, καὶ ὄχι τὸν ἐπίσκοπο διοικητή. Τὸ παπαδιαμαντικὸ διήγημα «Ἡ ἐπίσκεψις τοῦ ἁγίου δεσπότη», νομίζω ὅτι ἔχει νὰ πεῖ πολλὰ γιὰ τὸ θέμα αὐτό. Ἀσφαλῶς ὅμως καὶ σήμερα δὲν φαίνεται τὰ πράγματα νὰ ἔχουν ἀλλάξει κατὰ πολὺ. Σὲ πάρα πολλές περιπτώσεις στὴν αἴσθησι πολλῶν ἀνθρώπων ὁ ἐπίσκοπος εἶναι ἕνας ἐκκλησιαστικὸς διοικητής, μὲ ρόλο καὶ ἐξουσία ἀνάλογη μὲ ἐκείνη τοῦ νομάρχου, τοῦ δήμαρχου ἢ τοῦ στρατιωτικοῦ διοικητή, καὶ βέβαια δὲν εἶναι ὁ πατέρας μὲ τὸν ὁποῖο μποροῦν νὰ ἀναπτύξουν σχέση προσωπική. Τὸ ἴδιο ἐπίσης μπορεῖ νὰ συμβαίνει καὶ στὴ διασπορά, ὅταν ἐν ὀνόματι τῆς ὀρθόδοξης ἐκκλησιολογίας παρακάμπτεται καὶ παραθεωρεῖται ἡ ἀνάγκη καὶ τὸ δικαίωμα τῶν

25. Ρομ. 12, 4-5.

26. Βλ. Κανόνες κδ' Ἀντιοχείας καὶ ιβ' Σαρδικῆς, στὸ ΑΚΑΝΘΟΠΟΥΛΟΥ Π., *Κώδικας Ἱερῶν Κανόνων καὶ Ἐκκλησιαστικῶν Νόμων*, ἐκδ. Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1991², σ. 246 καὶ 262 ἀντίστοιχα.

27. *Κανὼν Καρχηδόνας*, ὁ.π., σ. 426.

28. Βλ. σχετικὰ Α' Κορ. 12,18-31.

29. ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΡΩΜΗΣ, *Ἐπιστολὴ Α' Πρὸς Κορινθίους*; 40, 75-76, PG 1, 289A.

ὅποιων μεταναστῶν νὰ τελοῦν τὴ θεία Λειτουργία στὴ μητρικὴ γλῶσσα τῶν δικῶν τους ἐμπειριῶν καὶ νὰ ἐπικοινωνοῦν οὐσιαστικὰ μὲ τοὺς ποιμένες τους.

Ὁ ἐπίσκοπος ἀπὸ τὴν ἐκλογή καὶ ἰδιαίτερα τὴ χειροτονία του ἐνώνεται ἀναπόσπαστα μὲ τὴν ἐπισκοπὴ του. Περίτρανη ἀπόδειξη τὸ ὅτι στὴν εὐχὴ τῆς χειροτονίας του μνημονεύεται καὶ τὸ ὄνομα τῆς ἐπισκοπῆς του. Γι' αὐτὸ καὶ οἱ κανόνες τῆς Ἐκκλησίας προβλέπουν τὴν διὰ βίου παραμονὴ του στὴν ἐπισκοπὴ καὶ καταδικάζουν τὴ μετάθεσή του σὲ κάποια ἄλλη. Ἐξἄλλου μέσα ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἔνωση συνδέονται καὶ ὅλες οἱ τοπικὲς ἐκκλησίες καὶ ὁ κάθε ἐπίσκοπος μὲ τοὺς ἄλλους ἐπισκόπους. Ἐπομένως, ὅταν ὁ ἐπίσκοπος πηγαίνει στὴ Σύνοδο, δὲν πηγαίνει ἀτομικὰ ἀλλὰ ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας του, φέρνει δηλαδὴ κατὰ κάποιο τρόπο μαζί του ὁλόκληρη τὴν ἐπισκοπὴ του καὶ γι' αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐκφράζει τὸ αἶσθημα καὶ τὴ γνώμη τοῦ λαοῦ³⁰. Ἔτσι ἐνότητα τῶν ἐπισκόπων σημαίνει καὶ ἐνότητα τῶν τοπικῶν Ἐκκλησιῶν. Γι' αὐτὸ ἄλλωστε εἶναι ἀδόκιμοι οἱ ὄροι «σῶμα» καὶ «σύλλογος» τῶν ἐπισκόπων, ἀφοῦ οἱ παραδοσιακοὶ ὄροι «καθολικὴ Ἐκκλησία» καὶ «Σύνοδος» ἐκφράζουν ἄριστα τὴν ἀλήθεια τοῦ πράγματος³¹.

Ἡ ὕπαρξη καὶ διάρθρωση τῆς Ἐκκλησίας, πού ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸν ἐπίσκοπο, τοὺς ἱερεῖς καὶ τὸ λαό, μαρτυρεῖ σ' αὐτὴν τὴν ὕπαρξη καὶ κοινωνία τῶν πολλῶν καὶ διαφορετικῶν λειτουργημάτων. Χωρὶς αὐτὰ τὰ πολλὰ λειτουργήματα, χαρίσματα καὶ διακονήματα –πού δυστυχῶς ὄχι λίγες φορὲς θεωροῦνται ὡς ἐξουσίες καὶ ἀξιώματα– τὰ ὁποῖα εἶναι μεταξύ τους διαφορετικά, δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρχει ἀληθινὴ Ἐκκλησία. Αὐτὸ ἄλλωστε ὑπογραμμίζει τὴ μεγάλη πραγματικότητα ὅτι στὴν Ἐκκλησία οἱ διαφορὲς τῶν πιστῶν στὸν τρόπο λειτουργίας τους δὲν ἐξαφανίζονται ἀλλὰ τονίζονται, γιὰ νὰ ὑπάρχει ὄντως Ἐκκλησία. Κανένα ἀπὸ τὰ λειτουργήματα τῆς Ἐκκλησίας δὲν ὑπάρχει μόνο του καὶ γιὰ τὸν ἑαυτό του, αυτόνομο καὶ χωρὶς κοινωνία καὶ σχέση μὲ τὰ ὑπόλοιπα.

Ἔτσι ἡ κοινωνία καὶ ἡ σχέση ἐκφράζει τὸ ἦθος τῆς κοινότητας καὶ τῆς συνοδικότητας, πού βρίσκεται στὸν ἀντίποδα τῆς ἀλήθειας καὶ τῆς ἰδιορρυθμίας τοῦ ἐγωκεντρισμοῦ καὶ τῆς ἀτομικότητας. Κάθε λειτουργημὰ στὴν Ἐκκλησία εἶναι ἀπόλυτο ὡς πρὸς τὴ σπουδαιότητά του, ἐπειδὴ εἶναι σχετικὸ, δηλαδὴ ἔχει

30. Βλ. Ἀρχιμ. ΧΑΡΚΙΑΝΑΚΗ ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ (νῦν ἀρχιεπ. Αὐστραλίας), *Περὶ τὸ ἀλάθητον τῆς Ἐκκλησίας ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ θεολογίᾳ*, Ἀθῆναι 1965, σ. 46.

31. Γιὰ ὅλα αὐτὰ βλ. ΝΕΛΛΑ ΠΑΝ., «Ἐπισκοπικὴ συλλογικότητα: Ἕνα καινούργιο πρόβλημα», στὸ περ. *Σύναξη*, τευχ. 80, σ. 57.

σχέση, ὡς πρὸς τὴ λειτουργία του καὶ προϋποθέτει τὴν ὕπαρξη καὶ τῶν ἄλλων λειτουργημάτων. Σὲ αὐτὴ τὴν προοπτικὴ θὰ μπορούσαμε νὰ δεχθοῦμε καὶ τὴ θέση ὅτι «ἡ Συνοδικότης τῆς Ἐκκλησίας συνίσταται στὴ συνύπαρξη καὶ τὴν ἀμοιβαιότητα τῆς σχέσεως τοῦ Πρώτου, δηλαδὴ τοῦ ἐπισκόπου, μὲ τοὺς Πολ- λούς. Οἱ Πολλοὶ στὴν Ἐκκλησία δὲν δύνανται τίποτε νὰ κάνουν χωρὶς τὸν Πρῶτον, ὅπως καὶ ὁ Πρῶτος δὲν μπορεῖ νὰ πραγματοποιήσει τίποτε χωρὶς τὴ συμφωνία τῶν Πολλῶν»³².

Φοβᾶμαι ὅτι καὶ σήμερα στὶς πρακτικὲς μας τονίζεται περισσότερο ἡ Ἐκ- κλησία ὡς θεσμὸς καὶ «σῶμα τῶν ἐπισκόπων», πού δικαιολογημένα στὴ συνεί- δηση τῶν ἀνθρώπων ταυτίζεται μὲ τὴν Ἱερὰ Σύνοδο, παρὰ ὡς σῶμα Χριστοῦ, δηλαδὴ τὸ χαρισματικὸ σύνολο τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ, ὅπως τὸ διασώζει ἡ βιβλικὴ θεολογία καὶ ἡ πατερικὴ παράδοση. Ὅχι λίγες φορὲς ἡ ἴδια ἡ γλῶσσα καὶ ὁ τρόπος πού ἀπευθύνεται καὶ «πληροφορεῖ ἡ Ἐκκλησία τὸν λαό» δίνει αὐτὴ τὴν αἴσθηση τῆς θεσμοποιημένης Ἐκκλησίας, τὴν ὁποία ὁ λαὸς δὲν ἀντι- μετωπίζει ὡς μετέχων στὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ³³. Ἔτσι σωστὰ ἔχει ἐπισημανθεῖ ὅτι «στοὺς λαϊκοὺς, στὸ λαὸ τοῦ Θεοῦ, ἐπιφυλάσσεται ὁ ρόλος τοῦ ἀποδέκτη τῶν συμβουλῶν καὶ τῶν προτροπῶν τῆς Συνόδου, τοῦ τηρητῆ τῶν παραδεδομέ- νων. Ἡ ἀντιμετώπιση αὐτὴ ὀδηγεῖ στὴν παθητικότητα τοῦ λαοῦ, πού γίνεται ἀπλὸς δέκτης τῆς καθοδήγησης τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, καὶ στὴν ἀντικειμενοποίη- σή του, τὴν ἀντιμετώπισή του δηλαδὴ ὡς ἀντικειμένου μέριμνας τῆς»³⁴.

Ἄν τελικὰ συμφωνήσουμε ὅτι τὸ συνοδικὸ πολίτευμα τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκ- κλησίας δὲν εἶναι κάτι πού μπορούμε μόνο νὰ τὸ προβάλλουμε στοὺς διαλό- γους μας μὲ τοὺς ἐτερόδοξους καὶ τοὺς ἀλλοδόξους ἢ νὰ τὸ ἐπικαλούμαστε γιὰ νὰ «ἀποστομώσουμε» στίς συζητήσεις μας πολιτικούς καὶ δημοσιογράφους, τό-

32. Ἐπισκ. ΒΡΑΝΙΤΣΕΒΟΥ ΙΓΝΑΤΙΟΥ, *μν. ἔρ.* σ. 21. Βλ. ἐπίσης Ἀρχιμ. ΙΟΥΣΤΙΝΟΥ ΠΟΠΟΒΙΤΣ, *Ἄνθρωπος καὶ Θεάνθρωπος*, Ἀθήνα 1974, σ. 167, Μητρ. Περγάμου ΖΗΖΙΟΥΛΑ ΙΩΑΝΝΟΥ, *Ἡ ἐνότης τῆς Ἐκκλησίας ἐν τῇ Θείᾳ Εὐχαριστίᾳ καὶ τῷ ἐπισκόπῳ κατὰ τοὺς τρεῖς πρώτους αἰῶνας*, Ἀθήνα 1965, σ. 146 κ.έ., Ἱερομ. ΓΙΕΒΤΙΤΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ (νῦν ἐπισκ. Πρώην Ἐρζεγοβί- νης), *Ἡ ἐκκλησιολογία τοῦ ἀποστόλου Παύλου κατὰ τὸν ἱερόν Χρυσόστομον*, Ἀθήνα 1984, σ. 83 κ.έ καὶ π. ΦΛΩΡΟΦΣΚΙ ΓΕΩΡΓΙΟΥ, *Τὸ σῶμα τοῦ ζῶντος Χριστοῦ*, ἐκδ. Π. Πουρναρᾶ, Θεσσα- λονίκη 1981, σ. 16 κ.έ.

33. Γιὰ τοῦ λόγου τὸ ἀσφαλὲς βλ. τὴ διατριβὴ τῆς ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ ΝΙΚΗΣ, *Ἡ Ἐκκλησία στὴ νεοελληνικὴ κοινωνία. Γλωσσικοκοινωνιολογικὴ ἀνάλυση τῶν ἐγκυκλίων τῆς Ἱερᾶς Συνόδου*, Θεσσαλονίκη 1991.

34. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ ΝΙΚΗΣ, «Ἐκκλησία: σῶμα Χριστοῦ ἢ σῶμα ἐπισκόπων;», στὴ *Σύναξη*, τεύχ. 61, σ. 63.

τε μὲ εἰλικρίνεια θὰ σταθοῦμε στὴ διαπίστωση τοῦ ἔλλειμματος τῆς συνοδικότητος. Καὶ ἂν ἐπίσης παραδεχθοῦμε ὅτι τὸ ἔλλειμμα αὐτὸ ἐκφράζει καὶ ἀπουσία ἠθους ἀλλὰ καὶ δογματικῆς συνείδησης, κατὰ τὸν μακαριστὸ Γέροντα Σωφρόνιο, τότε θὰ θελήσουμε νὰ ζήσουμε οὐσιαστικότερα τὸ ἐκκλησιαστικὸ γεγονός ὡς χάρις καὶ χαρὰ ἔμπροσθεν, πὺν ὀδηγεῖ σὲ αὐτοκριτικὴ καὶ σεβασμὸ τῶν χαρισμάτων τῶν ἄλλων. Τότε θὰ μάθουμε ὅτι στὴν Ἐκκλησία, πὺν εἶναι τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ καὶ χῶρος τοῦ Ἀχωρήτου, χωροῦν ὅλοι καὶ μποροῦν νὰ ἐκκλησιασθοῦν τὰ πάντα. Μόνον πὺν τὸ μάθημα αὐτὸ χρειάζεται νὰ μᾶς τὸ διδάξει τὸ ἦθος τῆς συνοδικότητος, πὺν εἶναι ἦθος ταπεινώσεως, μετάνοιας, κενωτικῆς προσφορᾶς καὶ ἀγωνίας γιὰ τὴν πτώση καὶ τὴν ἀστοχία πρῶτα τῆ δικῆ μας καὶ ἔπειτα τῶν ἄλλων.